

Л. П. Черкаська, Л. О. Матяш

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

м. Полтава

chelp9@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Одним із актуальних завдань, які постають перед учителем, є формування в учнів стійкої позитивної мотивації до навчання, яка б спонукала їх до систематичної цілеспрямованої ефективної пізнавальної діяльності. Мотиваційна сфера формується, насамперед, самою особистістю, а відтак складно піддається змінам, зовнішньому впливу. Однак ретельна системна й систематична діагностика полімотивованої навчальної діяльності кожного конкретного учня дає можливість педагогу забезпечити сприятливі умови для формування й усталення позитивної мотивації навчання.

Відповідно до ставлення дитини до процесу отримання знань розрізняють *внутрішню* і *зовнішню* мотивацію. Однією з умов зовнішньої мотивації є цілковита упевненість особистості в наявності безпосереднього зв'язку між здійснюваною поведінкою та її наслідками, рушійною силою при цьому є зовнішні стимули. Учні із зовнішньою мотивацією, як правило, не отримують задоволення від подолання труднощів під час розв'язування задач. Такі учні обирають найпростіші завдання і виконують лише те, що необхідно для отримання (підтвердження) певної оцінки.

Внутрішня мотивація має стійкий, тривалий характер і безпосередньо стосується змісту матеріалу, що вивчається. Для формування в учнів внутрішньої мотивації вчитель має попередньо його опрацювати, ретельно структурувати, віднайти або створити відповідне дидактичне забезпечення, зробити цікавим не тільки зміст, а й процес його засвоєння школярами. Тоді учні прагнуть розв'язати найскладнішу задачу, матеріал, що вивчають не просто запам'ятовуватимуть, а намагатимуться зрозуміти, усвідомити і надалі використовувати. Абсолютною внутрішньою мотивацією буде лише тоді, коли основною метою учня стане отримання задоволення, смаку від власне самого навчання.

Внутрішня і зовнішня мотивація – це дві сторони одного процесу, що поєднує навчання і його мету. Було б недоцільно їх протиставляти, надаючи одній з них виключну перевагу. Хоча кожна з них має право на існування, вчитель мусить спрямовувати їх на формування позитивного ставлення до навчання.

Формуванню позитивної мотивації навчання сприяє:

- загальна атмосфера творчості у школі й у класі;
- залучення учнів до групової та колективної діяльності;
- співробітництво між учителем і учнем, мінімально достатня допомога вчителя;
- залучення учнів до оцінювання власної діяльності.

Визначальним фактором утвердження позитивного ставлення школярів до навчальної діяльності, формування позитивної мотивації є системне проведення відповідної роботи протягом усього освітнього процесу. Розглянемо його структуру, сутність кожного з етапів та їх роль у становленні мотивації навчальної діяльності.

Мотиваційний етап. На цьому етапі учні повинні усвідомити мету й основні завдання вивчення даної теми, її основний зміст. Мотиваційний етап реалізується через послідовність окремих дій.

1. Створення проблемної ситуації, яка вводить учнів у предмет вивчення теми. Базовими прийомами створення проблемної ситуації є: 1) постановка перед учнями задачі, розв'язування якої можливе лише на основі вивчення даної теми; 2) бесіда

(розповідь) учителя про теоретичну і практичну значимість теми; 3) екскурс в історію розв'язування даної проблеми.

2. Формування основного навчального завдання як висновок обговорення проблемної ситуації. Навчальна задача вказує школярам той орієнтир, на який вони повинні спрямовувати свою діяльність у процесі вивчення даної теми, що створює основу для постановки кожним учнем перед собою визначених цілей і завдань.

3. Самооцінка діяльності. Складання і деталізація плану майбутньої діяльності, визначення умов його реалізації завершується тим, що учні дають самооцінку своїм можливостям з вивчення даної теми. Доцільним наслідком цього є ініційована вчителем корекція знань і вмінь учнів з попередніх тем або умотивована самокорекція.

Операційно-пізнавальний етап. На цьому найбільш тривалому в часі етапі учні засвоюють зміст теми і оволодівають навчальними діями й операціями. Значення даного етапу в становленні мотиваційної навчальної діяльності залежить від усвідомлення школярами необхідності засвоєння змісту, навчальних дій для розв'язування основної навчальної задачі. На цьому етапі учні отримують досвід творчої діяльності, що також сприяє становленню потрібної мотивації їх навчання.

Рефлексивно-оціночний етап. Це завершальний етап вивчення теми, коли учні вчаться аналізувати власну навчальну діяльність, оцінювати її, порівнюючи результати діяльності з поставленими задачами. Якісне проведення цього етапу має величезне значення в становленні позитивної мотивації навчальної діяльності. На її формування, зокрема, впливає спосіб ознайомлення учнів з оцінкою. Дослідження підтверджують, що найвищих результатів досягають ті учні, в яких вчитель позитивно оцінює навіть незначні успіхи. Важче навчатися тим, кому вчитель лише вказує на помилки та недоліки і кого дуже рідко хвалить.

Тільки через самостійність і активність, пошукову діяльність на уроці й удома, створюючи проблемні ситуації, поєднуючи різні методи навчання, через новизну матеріалу, емоційне забарвлення вчитель може стимулювати інтерес учнів до здобуття нових знань, і, як наслідок, підвищувати умотивованість та ефективність їх навчально-пізнавальної діяльності.

Анотація. Черкаська Л. П., Матяш Л. О. **Особливості формування позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів.** *Формування позитивної мотивації навчальної діяльності школярів є запорукою отримання ними ґрунтовних та дієвих знань і вмінь. У роботі перспективність системного підходу у формуванні мотивації навчання розкрита через включення її як необхідного компонента у структуру освітнього процесу.*

Ключові слова: мотивація, навчальний процес, проблемна ситуація.

Summary. Cherkaska L., Matiash L. **Factors in the process of creating positive motivation in students' educational and cognitive activity.** *Creating positive motivation of students' educational activity is the key for them to receive thorough and effective knowledge and skills. In the article, the perspectiveness of a systematic approach in creating educational motivation is revealed by including it as a necessary component in the structure of the educational process.*

Key words: motivation, educational process, problem situation.

Аннотация. Черкасская Л. П., Матяш Л. А. **Особенности формирования позитивной мотивации учебно-познавательной деятельности учащихся.** *Формирование положительной мотивации учебной деятельности школьников является залогом получения ими фундаментальных и действенных знаний и умений. В работе перспективность системного подхода в формировании мотивации учения раскрыта через включение ее в качестве необходимого компонента в структуру образовательного процесса.*

Ключевые слова: мотивация, учебный процесс, проблемная ситуация.